

IVO PERIĆ

Neumorni stvaralac

(U povodu 70 godina života prof. dr Dinka Foretića)

O dr Dinku Foretiću, profesoru Filozofskog fakulteta u Zadru, historičaru, koji je, između ostalog, pisao i o povijesnim temama vezanim za zbivanja na našem moru i koji je bio organizator u nas prvog sveučilišnog post-diplomskog studija posvećenog povijesti pomorstva na istočnojadranskoj obali, može se, imajući u vidu i njegov cjelokupni život i rad, govoriti samo s poštovanjem. Prema tome, pisati o takvom čovjeku, predložiti njegov ljudski i radni portret, veoma je privlačna tema. Ako bismo njegov portret, opisno, htjeli oslikati s najmanje riječi, ali riječi koje u sebi sadrže najbitnije oznake, temeljne karakteristike, bile bi nam dovoljne četiri riječi: **marljivost, progresivnost, stvaralaštvo i dobrota**. Prilika je, međutim, da taj svijetli portret narišemo u njegovu potpunijem opsegu, što, evo, rado i činimo.

Dinko Foretić je rođen 16. prosinca 1911. na otočiću Vrnik kraj Korčule. Gimnazijsko školovanje započeo je na Badiji (do male mature), da bi ga zatim nastavio i završio u Dubrovniku. U vrijeme kad je pohađao više razrede klasičnog odjela dubrovačke gimnazije (1926-1930), oduševljavalo ga je sve to što je u Dubrovniku mogao vidjeti: divne, stare građevine, koje su podsjećale na prošla stoljeća, kao i sveukupni sklad i ljepotu svega što su na tom nevelikom prostoru ispod Srđa stvorili ljudi i priroda. Zapažao je on i tekući život i rad u tadašnjem Dubrovniku, u kojem je u to vrijeme bilo između 14 i 15 tisuća stanovnika. Po iskazima tog života i rada Dubrovnik mu je izgledao kao velegrad. U Dubrovniku je bio veoma živ trgovački promet. Dubrovnik je imao svoje putničke parobrode koji su održavali i longitudinalne i transverzalne pruge u Jadranu, kao i velike teretne parobrode koji su plovili po svim morima i oceanima; u Dubrovniku se sve više razvijao turizam, koji je činio taj grad još mnogoljudnijim; u Dubrovniku su djelovale četiri srednje škole, jedna stručna škola, jedna pomorsko-vojna akademija; u gradu se osjećala i glazbena i kazališna aktivnost; održavane su i slikarske izložbe; postojale su i ugledne zdravstvene ustanove; nalazio se tu i vojni garnizon; iz Gruža (a od 1928. i iz Lapada) do Pila saobraćao je električni tramvaj; u gradu su izlazile novine, povremeni humoristički listovi i poneki časopis. Ukratko: mladi Dinko Foretić doživljavao je Dubrovnik ne samo kao grad-spomenik, već i kao veoma živi grad,

Prof. dr. Dinko Foretić

u kojem su i izvanškolska zapažanja i utisci prožimali njegov spoznajni vidokrug i obogaćivali njegov emotivni svijet. Gledajući bogatstvom ugledne građane, mladi Foretić je prema njima uvijek emotivno hladan. Susrećući siromašne ljude — radnike i služe kao i seljake koji su dolazili iz dubrovačke okoline — on je suosjećao s njihovim brigama i teškoćama, njegove simpatije bile su na njihovoj strani. S tim klasnim osjećajem otišao je iz Dubrovnika, nakon položene velike mature, na studije u Beograd, gdje je — na tadašnjem Filozofskom fakultetu — studirao klasičnu filologiju i povijest.

Kao student, Foretić je pripadao naprednom studentskom pokretu.. A taj je pokret u Beogradu bio veoma snažno ispoljavan i unatoč tadašnjim skrajnje nepovoljnim uvjetima, stvorenim okovima monarhističke diktature. U Beogradu je upoznao mnoge studente iz svih krajeva Jugoslavije. Njihovo međusobno drugovanje i prijateljevanje, kao i pokret kojem su pripadali, utkivali su u njihova srca duboku i trajnu ljubav prema svim jugoslavenskim krajevima i narodima, prema potlačenim, prema bogatstvu, ravnopravnosti i slobodi. Poslije završenog studija (1934) i od-

služenog vojnog roka u Subotici i Sarajevu (1934-1935), Foretić je zatražio profesorsku službu i u razdoblju od 1935. do 1940. službovao kao gimnazijski profesor u Badiji, Virovitici, Leskovcu i Banja Luci. Česti premještaji (kao što je vidljivo iz tog petogodišnjeg toka Foretićeve službe) govore dovoljno jasno i o profesoru Foretiću i o tadašnjem režimu. Kao napredan čovjek, ljevičar, Foretić je djelovao i na učenike u duhu svojih pogleda i uvjerenja. I njegovi prizivi u nastavi na latinske sentencije nisu bili samo ilustracije ili pouke, već počesto i aluzije na onodobnu društvenu i političku stvarnost, koje je trebalo mijenjati. A to je organima režima, koji su znali za takav njegov rad, smetalo, i oni su ga tim premještajima praganjali.

Početak školske 1940/41. godine Dinko Foretić je profesor gimnazije u Šibeniku. Tu ga je zatekla i okupacija zemlje. Slobodarski Šibenik davao je u raznim oblicima otpore okupatorima i domaćim izdajnicima. U gradu se osjećalo snažno djelovanje članova i simpatizera KPJ i SKOJ-a. Od prvih dana NOP-a prof. Dinko Foretić je srcem, mislima i radom vezan za taj pokret. Među sve brojnijim Šibenčanima koji su odlazili u partizane, nalazilo se i sve više đaka iz šibenske gimnazije. Daci su znali za profesore koji su bili antifašisti, rodoljubi i uopće napredni ljudi. Među tim profesorima Dinko Foretić se naročito isticao. Njegovi stavovi dolazili su do izražaja i u nastavi i u školskim hodnicima i na sjednicama nastavničkog zbora. Na sjednicama nastavničkog zbora uvijek je branio učenike protiv kojih se vodila istraga zbog sumnjičenja da su sudjelovali u pisanju antifastičkih i komunističkih parola ili u kakvim drugim slobodoljubivim i rodoljubivim akcijama u školi i u gradu. Njegova ilegalna aktivnost među profesorima gimnazije i učiteljske škole, kao i među građanima Šibenika u službi NOP-a i NOB-e, bila je veoma razgrnata i intenzivna.

Početak rujna 1943. prof. Dinko Foretić je napustio Šibenik i otišao u partizane. Bio je u 5. brigadi XIX divizije. U listopadu 1944. postavljen je za referenta, a nedugo potom i za pročelnika za prosvjetu i kulturu Okružnog NOO u Šibeniku. Uporno je i veoma uspješno radio na organizaciji školstva u tom okrugu. Svojim požrtvovnim radom istakao se i u uspostavljanju Đačkog doma »Ruža Vukman« u oslobođenom Šibeniku, što je u tadašnjoj sveopćoj oskudici, a naročito s obzirom na pomanjkanje hrane i tekstila, zahtijevalo velike napore. Postojanje tog đačkog doma omogućilo je da se uključe u školovanje u velikom broju i djeca sa sela s područja šibenskog okruga.

U školstvu je poslije oslobođenja zavladao novi duh. Odgoj i obrazovanje odvijali su se u skladu s tekovinama NOB-e i socijalističke revolucije, prožeti marksističkom idejno-

šću i ljubavlju prema slobodi, ravnopravnosti i društvenom progresu. Od početka rujna 1945. do kraja srpnja 1947. prof. Dinko Foretić je obavljao dužnost referenta za srednje škole u Prosvjetnom odjelu Oblasnog NOO za Dalmaciju u Splitu. Preuzevši tu dužnost s uspjehom je, i uza sve teškoće, doprinio otvaranju partizanske gimnazije (sa internatom) u Hvaru. U toku svog dvogodišnjeg djelovanja na toj dužnosti posjetio je sve dalmatinske srednje škole (među kojima, dakle, i srednje škole u Dubrovniku), poticao stručnu i idejnu izgradnju srednjoškolskih nastavnika, organizirao predavanja i seminare, ističući se i sam kao predavač. Posebno je bilo zapaženo njegovo predvodničko sudjelovanje u organizaciji »Tjedna kulture« u cijeloj Dalmaciji. Takav »Tjedan kulture« on je ranije bio vrlo uspješno organizirao i u okrugu Šibenik.

Od početka kolovoza 1947. do prosinca 1948. Dinko Foretić je obavljao dužnost tajnika Slavonskog komiteta NR Hrvatske u Zagrebu. Potom je radio kao referent za izdavačku djelatnost u Uredu za informacije Predsjedništva vlade NR Hrvatske. S te dužnosti bio je postavljen za direktora dvogodišnje, jednogeracijske Više novinarske škole u Zagrebu, prve takve škole u NR Hrvatskoj, koja je djelovala od 1950. do 1952. Nakon prestanka rada te škole, Foretić je neko vrijeme obavljao dužnost tajnika Matice iseljenika Hrvatske, da bi zatim — početkom studenog 1952. — bio postavljen za direktora Historijskog arhiva u Zadru.

Prešavši iz Zagreba u Zadar, prof. Dinko Foretić se našao u sredini i na dužnosti, kojima je — kao takav: sposoban, inicijativan, radin i uporan — bio izuzetno potreban. Zadar je između dva svjetska rata bio izložen prisilnoj denacionalizaciji u sklopu tuđinske (talijanske) države, a u vrijeme drugog svjetskog rata našao se pod razornim udarcima mnogobrojnih avionskih bombardiranja. Silom odnarođivanom i razorenim gradu, koji se s pobjedom naše NOB-e i socijalističke revolucije ponovno našao u sklopu matice-zemlje, oslobođen i slobodan, trebalo je pomoći u svim područjima života i rada. Kad je Dinko Foretić došao u Zadar, poslijeratna obnova i izgradnja novog života u Zadru imala je iza sebe već izrazito prisutne uspjehe. I on se svim žarom svog radnog i patriotskog zanosa predao poslu i kao organizator daljnjeg djelovanja Historijskog arhiva i kao društveni (prosvjetni, kulturni i politički) radnik.

Dužnost direktora Historijskog arhiva u Zadru Dinko Foretić je vršio punih 18 godina — do potkraj 1970. Za to vrijeme — sa svojim suradnicima — on je sredio taj arhiv i učinio dostupnim sve njegove fondove za znanstveno istraživanje. Napisao je i historijat tog arhiva i dao informativan pregled njegova sadržaja po fondovima. Taj je arhiv u tom razdoblju bio i dva puta preseljavan. Ako se

ima u vidu množina arhivske građe i sve ostalo što sadrži taj arhiv, bio je to zaista golem i skrajnje odgovoran posao. Zahvaljujući Foretićevo nastojanju, upornosti i smislu za red, zadarski Historijski arhiv postao je jedan od najbolje uređenih arhiva u nas. U toku 1961. g. Foretić je bio član Mješovite jugoslavensko-talijanske komisije za restituciju arhiva. Veoma aktivno sudjelovao je i u stručnim udruženjima: Društvu arhivskih radnika Hrvatske i Savezu društava arhivskih radnika Jugoslavije. Bio je i dugogodišnji član uredništva »Arhivskog vjesnika«, godišnjaka koji izlazi u Zagrebu.

Kao društveno-politički radnik Dinko Foretić je u Zadru bio aktivan u Savezu komunističara (član je SKJ od 1944), u SSRN, u Savezu boraca i u sindikatu. Biran je, kao predstavnik Zadra i Dalmacije, i u republičke sindikalne forume. Bio je općinski odbornik i predsjednik općinskog Savjeta za prosvjetu i kulturu u Zadru, a od 1963. do 1967. i zastupnik općina Zadar i Biograd u Prosvjetno-kulturnom vijeću Sabora SR Hrvatske. Foretićeva aktivnost naročito je bila zapažena i pri osnivanju Instituta JAZU u Zadru i pri osnivanju Filozofskog fakulteta u Zadru, kao i pri osnivanju i još nekih školskih i kulturnih ustanova u tom gradu. Značajan je i njegov dugogodišnji rad kao urednika časopisa »Zadarska revija«. Svoju ususteljivost i dobru poznavanje pokazao je on mnogim školskim, kulturnim i znanstvenim radnicima u Zadru, pomažući im svojim zalaganjem i utjecajem da dođu do odgovarajućeg zaposlenja, do potrebnog stana, da napreduju u svom zvanju i radu, da budu što korisniji društvu.

Baveći se znanstvenim radom, Dinko Foretić je 1964. i doktorirao na Filozofskom fakultetu u Zadru. Na tom fakultetu on je i predavao kao izvanredni profesor u školskoj 1965/66. godini, a od 1970. prešao je i stalno na taj fakultet u svojstvu redovnog profesora. Kao sveučilišni profesor Dinko Foretić je iskazao još više svoju svestranu stvaralačku ličnost. Studenti su u njemu mogli vidjeti i osjetiti ne samo oduševljenog stručnjaka i izvrsnog pedagoga, već istodobno i bliskog druga i skrajnje dobronamjernog čovjeka. Marljiv, točan, dosljedan i s ljubavlju za sve što je napredno i humano, prenosio je to — vlastitim primjerom — i na studente koji su mu iskreno iskazivali svoje poštovanje. Njegovu savjest, poštenost i uzornu korektnost

upoznali su i mnogi povjesničari, kojima je on — pri pripremi njihovih magistarskih i doktorskih radnji — bio mentor. Bio je dr Dinko Foretić i dekan Filozofskog fakulteta u Zadru 1972—1974. i prvi rektor Splitskog sveučilišta 1974—1978. I na tim dužnostima, boreći se za što bolje uvjete nastave i znanstvenog rada, pokazao je sve svoje stvaralačke osobine. Znao je bio Foretićev radni udio i kao člana Komisije Izvršnog vijeća Sabora SR Hrvatske za reformu visokog školstva i kao člana Odbora za dodjelu republičkih nagrada znanstvenim radnicima i kao člana Izvršnog odbora skupštine Republičke samouprave interesne zajednice za znanost.

Kao znanstvenik, historičar, prof. dr Dinko Foretić je istraživao nekoliko tematskih područja naše prošlosti. Tu su u prvom redu: **razvoj radničkog pokreta u Dalmaciji**, zatim **revolucionarna raspoloženja i pobune u austro-ugarskoj ratnoj mornarici**, pa **društvene i ekonomske prilike u Dalmaciji pod austro-ugarskom vlašću**, kao i **borbu za ponarodivanje dalmatinskih općina u drugoj polovici 19. stoljeća**. Foretić je marljiv istraživač, usmjeren na bitno, vješt u povezivanju istraženih činjenica i darovit pisac. Njegovi članci i studije imaju uzornu kompoziciju, a iskazani su bogatim i brižno odnjoegovanim jezikom i stilom. A to su odlike koje su karakteristične samo za istinske stvaraoce.

Smatrajući važnim i značajnim radne susrete historičara na znanstvenim skupovima, prof. dr Dinko Foretić je bio inicijator ili među inicijatorima nekoliko takvih veoma sadržajnih znanstvenih skupova u Dalmaciji. Bio je on pokretač ili među pokretačima i nekoliko znanstvenih publikacija sa historiografskom tematikom. Među tim publikacijama naročito treba istaći »Povijest Zadra«, koja će biti predstavljena u 5 knjiga.

Očito, prof. dr Dinko Foretić je neumoran stvaralac. Iskazao se on takvim na svim područjima svoga plodnog, društveno-korisnog djelovanja. Rad je bio njegov pravi teren na kojem se najpotpunije i kao čovjek i kao radnik ostvarivao i potvrđivao. Za svoj rad i postignute rezultate primio je i niz društvenih priznanja. Njegova 70-godišnjica života prigoda je da mu i na ovaj način kažemo: da cijeno njegov rad i njegove radne doprinose, i da mu želimo još mnogo godina života u dobrom zdravlju i uspješnom stvaralačkom radu.

